

Fransiýadaky düzlügi»

«Şehitler

Category: Kitapcy, Taryhy ýerler
написано kitapcy | 22 январа, 2025
Fransiýadaky «Şehitler düzlügi»

FRANSIÝADAKY ŞEHITLER DÜZLÜGI

Ýaşlykda "Fransiýa" diýilse, ilki bilen Pariž, Eýfel başnýasy, Sen derýasy, ýazyjy-şahyrlaryň uzakly günläp warsaky gurap oturýan kafeleri göz önüme gelerdi. Meselem, Fransiýanyň Bordo şäheri diýlende, köpimiziň ýadyna fransuz şeraby düşýär. Ýa-da Lion diýlende, "Olimpik Lyon" futbol klubyny ýada salarys... Men birnäçe wagt bäri Fransiýanyň Tur şäherinde bardyggy rowaýat edilýän "Şehitler düzlügi" hakynda maglumat toplamaga çalyşýardym. Doktor Mehmet Özdemiriň "Andalus musulmanlary" ("Endülüs Müslümanlary") atly üç tomluk kitabynda bu barada bary-ýogy iki sahypalyk maglumat tapdym. Internetiň gözleg düwmesine "Şehitler düzlügi" diýip ýazyp gördüm, garşyňa ýene Mehmet Özdemir çykdy. Diýmek, "Şehitler düzlügi" Mehmet Özdemirden başga alymyň ünsüni çekmedik bolarly... Özdemiriň "Şehitler düzlügi" hakynda ýazanlary meniň aşakda ýazjaklarymdan has giňişleýin we düşnükli. Şeýle-de bolsa, aşakda okajaklaryňyz geçmişde musulmanlaryň yslamyň hatyrasyna niçiksi horluklara döz gelendikleriniň, neneňsi beýik işleri başarandyklarynyň hakyky kyssasydyr. Belkäm, makalany okap bolanyňyzdan soň, birsalym oýurganyp durarsyňyz. Makalamyň çykan bu gazetini ("Millî Gazete") Fransiýadan abuna ýazylyp, okaýanlaryň bardygynam bilýärin. Olardan etjek ýeke-täk haýyşym: Tur şäherine gitsinler, "Şehitler düzlüginini" gözläp tapsynlar, ol ýerde bir-iki sagat şemalyň sesine gulak salsynlar we yslam şehitleri üçin dogadileg etsinler...

Yslam goşunlary Fransiýada Ýewropany eýelemek üçin 718-nji ýylda Semh ibn Mälik el-Hawlaniniň serkerdeliginde

köpçülikleýin harby operasiýa başlapdyr. El-Hawlani şol ýyl Pireneý daglaryny aşyp, franklaryň golastyndaky Gallere girýär. Sempimaniýa sebitiniň merkezi bolan Narbonany (Arbune) eýeläp, ol ýeri yslam goşunlarynyň daýanç nokadyna öwürýär. Yzýany bilenem Akitaniýa ýöriş edýär. Ýöne sebitiň merkezi Tuluz şäherinde gersog Eudesiň güýçli garşylygyna uçraýar. Gazaply çaknyşyklaryň dowamynda El-Hawlani we köpsanly musulman wepat bolýar. Semhiň ornuna geçip, Andalusyň (Ispaniýanyň) häkimligini boýnuna alan Anbese ibn Süheým el-Kelbi harby operasiýalary togtan ýerinden dowam etdirýär. Ýöne ol Tuluzyň üstünden gitmän ilki Liona, ol ýerdenem Pariže 30 km uzaklykda ýerleşen Sens şäherine çenli gidýär. Emma yza dolananda Bask diýen ýerde ýerli ýaşaýjylaryň guran duzagyna düşüp, olam Semh el-Hawlani ýaly wepat bolýar. Semhiň, Anbesäniň we olaryň yzyna düşüp giden esgerleriň söweş meýdanlarynda gahrymanlarça şehit düşmegi, bular ýaly ýagdaýlara öwrenşen musulmanlary basyp alyjylykly hereketlerden dönderip bilmedi. Gaýtam 732-nji ýylda Abdurahman el-Gafiki 70.000 esgerden ybarat goşun bilen Galleri eýeläp, Fransiýanyň jümmüşine aralaşmak üçin Kordowadan çykdy. Ol öňünden çykan garşylyklary derbi-dagyn edenden soň Galleriň merkezi şäheri bolan Bordo şäherine ýakynlaşdy. Ol ýoluna böwet bolmak islän Galleriň gersogy Eudesi Dordoniýa derýasynyň boýunda agyr ýeňlişe sezewar etdi. Bordo şäheri doly musulmanlaryň eline geçýär. Yslam goşuny mundan soň ýurduň ikinji möhüm şäheri Tura ýönelyär. Gersog Eudes çykalga gözläp Frank imperiýasyndan kömek soramaga mejbur bolýar. Şarl Martel Gallerden soň gezegiň Frank imperiýasyna geljegine gowy düşüňändigini üçin Eudesiň haýysyny ýerde goýmaýar we doly taýýarlykly goşun bilen yslam goşunlarynyň elindäki Tura gaýdýar. Aýgytly duşuşyk 732-nji ýylyň 12-13-nji oktýabrynda bolup geçýär. Söweş başlananda üstünlik musulmanlarda eken. Ýöne franklaryň böwsüji hereketlerde üstünlik gazanmagy, şol bir wagtyň özünde söweşiň iň gyzgalaňly wagtynda Abdurahman el-Gafikiniň gahrymanlarça wepat bolmagy söweşiň ykbalyny tersine öwürýär. Iki tarapyňam ýitgisi agyrdy, musulmanlardan wepat bolanlar has köpdü. Şonuň

Üçinem yslam çeşmelerinde bu söweşiň bolan ýeri "Balâtü ş-Şüheda" ("Şehitler düzlügi") ady bilen ýatlanylýar.

■ Undulan we unutdyrylan söweş

Yslam goşunlary tutuş Demirgazyk Afrikany we Ispaniýany eýelän döwründe şular ýaly agyr ýeňlişe uçramandygy sebäpli, bu agyr ýeňliş Andalus musulmanlaryny çuňňur ýasa büredí. Musulman taryhçylary soňky nesilleriň şeýle pajygaly wakadan habarly bolmagyny islemedik bolan bolmaly, olar eserlerinde bu söweşden hiç dil ýarmaýarlar. Muňa derek hristian çeşmeleri agzalan söweşe Ýewropa medeniýetini we hristianlygy yslamdan halas eden aýgytlaýjy we öwrülişik hereketi hökmünde baha berýärler. "Balâtü ş-Şüheda" musulmanlaryň Ýewropadaky üstünlikli hereketleriniň birden-bire togtamagyna getirdi.

MilliGazete_2007

Taryhy ýerler